

Rus Dışişleri Arşivi'nin Gizli Belgelerinde Osmanlı'nın Cihan Harbi'ne Girişi

Azad Ağaoğlu

İstanbul, Ötüken Yayınevi, 2018, 224 Sayfa, ISBN:978-605-155-757-1

Recep KUL*

Eseri çeviren ve hazırlayan Azad Ağaoğlu, 2 Eylül 1974'te Bakü'de doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyat Bölümü'nü bitirdi. İleri derecede Rusça ve Osmanlıca bilmektedir. Günümüzde Araştırmacılık ve çevirmenlik yapmaktadır. Azad Ağaoğlu bu kitapta Rusya Dışişleri Bakanlığının I. Dünya savaşının 100.yılı olması münasebetiyle açmış olduğu arşivlerden yararlanarak Osmanlı İmparatorluğunun I. Dünya savaşına girişini anlatmaktadır. Eser, Rusya İmparatorluğunun Dışişleri Bakanlığı ile elçiliklerle arasında geçen yazışmaları konu edinmiştir.

Kitabın kapak tasarımına dikkatle bakıldığında kapak tasarımının ne kadar etkileyici olduğu ortaya çıkacaktır. Kitabın kapağı Rusya İmparatorluğunun bayrak renkleri olan mavi, beyaz ve kırmızı renklerinden oluşuyor. Arka planda çizgili bir kâğıt ve onun üstünde Rusça yazılmış bir telgraf metni bulunuyor. Ön planda ise Rusya İmparatorluğunun son çarı olan II. Nikolay'ın ve I. Dünya savaşı yıllarında Rusya'nın İstanbul Elçisi olan Girs'in resmi bulunmaktadır.

* Fatih Sultan Mehmet Vakfı Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Lisans Öğrencisi

Eserin içeriği; önsöz, belgeler ve dizin olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Yazar, eserin önsözünde Rusya'nın 2014 yılında açmış olduğu arşivlerin hangi amaçla yayınlandığından, böyle bir eseri ortaya koyup, yayınlama amacından ve arşiv belgelerini bir kitap hâline getirirken okuyucuya yönelik yapmış olduğu kolaylıklardan bahsetmiştir.

Eserin belgeler adlı bölümü, Rusya İmparatorluğu Dışişleri Bakanlığının 25 Temmuz- 4 Mayıs 1916 tarihleri arasında Rus elçilikleriyle yapmış olduğu telgraf yazışmalarından meydana gelmektedir. Belgelerin içeriğini genel hatlarıyla üç başlık altında toplayabiliriz. Birincisi Rusya'nın İstanbul Elçisi, Osmanlı İmparatorluğu'nun savaşa gireceği tarihe kadar ki tutumunu ve Rusya'nın lehinde savaşa girmesi hususunda bulunduğu çabalarının anlatıldığı yazışmalar, ikinci kısımda Rusya İmparatorluğu'nun müttefik ve tarafsız ülkelerle politik, ekonomik, mali ilişkilerine ve Almanya karşıtı koalisyonun genişletilmesine yönelik çabalara dair belgelerden, üçüncü kısım ise müttefik, tarafsız ve düşman ülkelerin durumlarına ilişkin raporlardan, bu ülkelerde Rusya lehinde kamuoyu oluşturulması çabalarına ve askeri sansüre dair belgelerden oluşmaktadır. Yazar her belgenin sağ üst köşesinde belgenin yazılış tarihi ve belge numarasını vermiştir.

Eserde en son olarak 10 sayfalık bir dizin bulunmaktadır. Dizinde pek alışılmamış özellikler göze çarpmaktadır. Bunlar belgelerde zikredilen şahsiyetler ve geçen yer adları hakkında kısa bilgilendirme yapılmasıdır. Ayrıca bir başka özellikte dizinde bulunan rakamlar sayfa numarasını değil, belgenin numarasını göstermektedir.

Eserde dikkatimi çeken bazı hususlara değinmek istiyorum, Bunlardan ilki belgelerden anlaşılacağı üzere devletlerin savaş öncesi dönemlerde artık doğal düşman ya da doğal müttefikleri olmadığı ve bunun sadece menfaatlere yani yararlı gözükten ittifaklara yerini bıraktığını anlıyoruz. Bir tarafta Almanların başını oluşturdukları ittifak grubu savaşı kendi topraklarından başka coğrafyalara yayıp kendi üzerlerine düşen yükü hafifletmek, halifelik makamının gücünden yararlanmak, diğer yanda ise Rusya'nın da içinde bulunduğu itilaf devletleri Osmanlı'yı balkanlar gelebilecek olası bir tehlikeye karşı koyabilmek ve boğazları kullanabilmek için kendi yanlarına çekmeye çalışmıştır. Rus Belgelerinden anladığımız kadarıyla Osmanlı Devleti ilk başlarda tarafsız kalıp savaşın gidişatına göre bir yön tayin edecekti. Rus elçi bu durumu şöyle bildiriyordu “Türklerin kalbinin ebetteki Rusya'dan yana olmadığını, niyetlerinin ise kendileri için bile kâfi derecede netlik kazanmadığını, Türklerin niyeti savaş sahnesinde olayların ne şekilde gelişeceğine bağlı bulunuyor”. Belgeler bölümü içinde bence en dikkat çeken belge Rusya'nın İstanbul Elçisinin Rusya Dışişleri bakanlığına yazdığı bir mektupta geçen şu yazışmadır:

“Türkler, İslam'ın büyüklüğü ülküsüne bağlılıklarını, Türkiye'nin İtilaf Devletleri'yle savaşa girmesi halinde Hindistan, Mısır, Tunus, Cezayir, Kafkasya, Türkistan ve diğer coğrafyaların Müslümanlarının desteğini alacağına gayet ciddi bir şekilde inanma noktasına kadar ilerletmişlerdir. Bununla beraber, İmparator Wilhelm'in İslam'ı kabul ettiği ve Almanların, İslamiyet'ten hiçbir farkı olmayan bir inancı taşıdıkları şeklinde en gülünç söylentilere bile safça inanıyorlar. İstanbul' da bazı yerlerde Alman

İmparatoru için dualar edildiğine, üstelik bu dualarda İmparatorun yeni Türkçe adıyla anıldığına dair haberler alıyorum.’’

Yazar, kitapta kişisel hiçbir görüşe yer vermeksizin belgeyi olduğu gibi çevirmiş objektif bir şekilde okuyucuya sunmuştur. Ayrıca yazarımız eseri gayet sade, akıcı, herkesin kolaylıkla anlayabileceği bir üslupla günümüz Türkçesine çevirmiştir. Eser oluşturulurken belgeler kronolojik sıraya konarak okuyucuya büyük bir kolaylık sağlanmıştır. Yazar belgelerde zikredilen birçok ismin o dönemde hangi görevde bulunduğunu ve yahut da zikredilen makamlarda kimlerin bulunduğunu tespit ederek okuyucuya dipnotta göstermiş. Aynı şekilde eserde geçen bazı şehir ve bölge adlarının kısaca tarihinden bahsetmiş ve günümüzde hangi ülkenin sınırları içerisinde kaldığında dipnotta göstermiştir. Kitabın en güzel yanlarından bir tanesi de kitapta sıkça zikredilen isimlerin görsellerine yer vermiş olmasıdır. Kitaba olumsuz bir eleştiri yapmak istiyorum. Kitapta Osmanlı ismi hemen hemen hiç geçmemektedir. Onun yerine Türkiye lafzı kullanılmış. Burada merak edilen bir şey var Ruslar bize o dönemde Türkiye ismini mi kullanmış yoksa yazarımız belgeleri Rusçadan Türkçeye çevirirken Türkiye terimini mi kullanmayı mı tercih etmiş. Eğer bunu yazar yapmış ise bunun yanlış bir şey olduğunu belirtmek istiyorum. Çünkü o yıllarda Türkiye'nin kurulması bile mevzu bahis değildi.

Sonuç olarak kitapta Rusya'nın başta Osmanlı olmak üzere Yunanistan, Romanya, Bulgaristan ve İtalya Devletine yanlarında savaşa girmeleri için çeşitli müzakereler yaptığını, çeşitli vaatler sunmuş olduğunu okuyacaksınız. Bu kitapla birlikte, Dünya Haritasının şekillenmesinde büyük rol oynayan, İmparatorlukların ortadan kalkarak yerini ulus devletlere bırakan, milyonlarca insanın ölümüne yol açan I. Dünya savaşı yıllarında Osmanlı Devletinin I. Cihan Harbine girişini Rusların gözünden görmüş olacaksınız. Kapalı kapılar ardında yapılan anlaşmaları, Dışişleri Bakanlığı mensuplarının girişmiş olduğu entrikalar ve yaptıkları gizli pazarlıklarının göz önüne seren bu eseri I. Dünya savaşını daha iyi anlamak ve farklı bir perspektiften bakmak için çok yararlı olacağını düşünüyorum. Dilerim ki bundan sonra bu kitaba benzer şekilde farklı milletlerin gözünden I. Cihan Harbinin anlatılan kitaplar yayımlansın. Böylece olaylara farklı perspektiflerden bakarak Cihan Harbini büyük ölçüde anlamış oluruz.